

Új állományellenőrzési módszer a fővárosi hálózatban

A közművelődési könyvtárak olvasói általában ragaszkodnak a megszokott könyvtárhoz, könyvtárosokhoz, emiatt sem nekik, sem a könyvtárosnak nem jó, ha a szolgáltatásokat hosszabb-rövidebb ideig szüneteltetni kell.

Az 1975-ös állományvédelmi rendelet pontosan meghatározza, hogy a különböző nagyságú könyvtárak milyen gyakran kötelesek állományellenőrzést végezni, és az állomány raktározási módjától és értékétől teszi függővé a megengedhető hiány nagyságát.

A rendelet értelmében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában a könyvtárak többsége három-, illetve ötvenként köteles állományellenőrzést tartani.

Hálózatunkban mindent elkövettünk és elkövetünk annak érdekében, hogy a különféle nyilvántartásokat — így az állomány-nyilvántartást is — a törvényes lehetőségek között egyszerűsítsük. 1967-ben megszüntettük a címleltár-könyvet — a számrégi nyilvántartást a számlákon feltüntetett leltári számok adják —, s 1973/74-ben áttértünk az ún. törzslapos nyilvántartásra. Ennek lényege, hogy minden műről egyetlen lap készül, amely tartalmazza a teljes címleírást és minden példány leltári számát. Ezen a törzslapon jelölik a könyvtárak, hogy az adott példány melyik részlegben, fiókban található. A könyv törlése esetén a leltári szám mellett feltüntetik a törlési engedély számát.

Az új nyilvántartási rendszer bevezetése előtt többféle módszerrel próbálkoztunk az állományellenőrzések biztonságos és gyors végrehajtása céljából. Mind a Szaltikov-Scesedrin Könyvtártól átvett „cédulás”, mind a „lengyel” módszernek az volt a hátránya, hogy a könyvek és a nyilvántartások közé „közvetítő” ékelődött be, emiatt az esetleges félrehallások, elírások többszörös hibalehetőséget okoztak.

Az új nyilvántartási módszer lehetővé tette, hogy az állományt közvetlenül a törzslapokkal hasonlítsák össze.

Az állományellenőrzéskor a törzslapokon a könyv leltári száma mellett különböző színnel jelzik azt, hogy a leltározás időpontjában a könyv a raktárban, a szabadpolcon, kötészetben, esetleg éppen olvasónál volt-e.

A művek hasonlítását minden esetben a fiókkönyvtárakban kezdik. Az olyan könyveket, amelyekkel kapcsolatban valamilyen megoldatlan kérdés jelentkezett — például adminisztratív hiba folytán törölték —, az anyakkönyvtárban ellenőrzik. Így nem szükséges a fiókkönyvtárat hosszú ideig zárva tartani. Ha a nyilvántartás és a könyv bejegyzései között eltérés mutatkozik, azonnal cédulát készítenek. Feltüntetik rajta, hogy mi volt a hiba, így ennek nem kell a törzslapon ismételtelen utána nézni.

A fiókkönyvtárak után a különféle raktárrészlegekben levő állomány — a tápraktárban, a kézikönyvtárban és a kölcsönzőtérben, illetve az olvasóknál levő könyvek — kartonjainak („könyvkártyák”) összehasonlítását végzik. Míg a könyvek egyeztetése párokban történik, az utóbbit a könyvtárosok közösen ellenőrzik. Valaki a könyvkártyák alapján diktálja az adatokat, a többiek pedig a törzslapokat egyeztetik.

A különböző színű jelölés segítségével az esetleges „elhallások” esetén is azonnal ellenőrizni lehet, hogy a könyv valóban abban a raktárrészben található-e, amelyben jelezték, vagy esetleg elcserélték. A kölcsönzési nyilvántartásból a könyvkártyát akkor sem veszik ki, ha valamilyen tisztázatlanság volt a könyvvel kapcsolatban. Ilyen esetben cédulát tűznek a könyvkártyához, amelyre a szükséges teendőket is felírják.

Az összes könyv, illetve könyvkártya egyeztetése után a könyvtár kinyitható. Egy jól, pontosan adminisztráló munkatárs kicédulázza a „kipipálatlan” művek főbb adatait (raktári jelzet, szerző, cím, kiadási év, leltári szám).

A cédulák betűrendbe rakása után ellenőrizhető, hogy nincs-e a félretett könyvek között olyan, amely eltűntként szerepelt. A cédulák alapján megvizsgálják a két állományellenőrzés közötti törlési jegyzékeket, mivel a legpontosabb nyilvántartás esetén is előfordulhatnak adminisztrációs hibák.

Az ellenőrzés után is megmaradt cédulák mutatják a leltárhianyát, azok a könyvek pedig, amelyeket tévesen töröltek, a leltártöbbletet.

A jegyzőkönyv elkészítésére az állományellenőrzés után annyi időt kell adni

a könyvtár számára, hogy a lejáratban levő könyvekkel kapcsolatos problémák tisztázására is mód legyen.

Mivel az állományellenőrzés időigényes utómunkálatait a könyvtár nyitvatar-tása mellett is megbízhatóan el lehet végezni, a leltározás miatti zárvatartás jelen-tékenyen csökkenthető.

Az új módszer bevezetése óta mintegy 15 könyvtárban végeztünk állományel-lenőrzést. A könyvtárosok a leltározást gyorsnak és megbízhatónak tartják. A mód-szer lehetőséget ad arra, hogy a nyilvántartásban mutatkozó esetleges hibákat kija-vítsák. A különböző színnel való jelölésről a könyvtárosok elmondták, hogy az nem-csak az állományellenőrzést segíti, hanem olvasószolgálati szempontból is haszno-sítható: megmutatja, hogy valamely könyvből a leltározás időpontjában hány pél-dány volt a raktárban, a kölcsönzõtérben, illetve az olvasóknál. Jelzést ad a könyv-tárosoknak az „elfelejtett” művek népszerűsítésére, a fölös példányok kivonására, vagy figyelmeztet arra, hogy az állományt ki kell egészíteni.

Weisz Sándorné,
a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
tudományos munkatársa